

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o temi „Poticanje jedinstvenog tržišta pogodnog za poduzetništvo i inovacije – promicanje novih poslovnih modela za svladavanje društvenih izazova i tranzicija”

(samoinicijativno mišljenje)

(2019/C 353/02)

Izvjestitelj: **Giuseppe GUERINI**

Odluka Plenarne skupštine:	24.1.2019.
Pravni temelj:	pravilo 32. stavak 2. Poslovnika samoinicijativno mišljenje
Nadležna stručna skupina:	Stručna skupina za jedinstveno tržište, proizvodnju i potrošnju
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	4.7.2019.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	17.7.2019.
Plenarno zasjedanje br.:	545
Rezultat glasanja (za/protiv/suzdržani):	185/0/6

1. Zaključci i preporuke

1.1. I dalje postoji potreba da se teži socijalnom tržišnom gospodarstvom koje bi, zahvaljujući pametnoj primjeni novih tehnologija, bilo u stanju odgovoriti na velike izazove u području održivosti, klimatskih promjena i smanjenja nejednakosti.

1.2. EGSO smatra da poduzeća i javne institucije mogu pružiti važan doprinos na tom području. To se osobito odnosi na sva poduzeća realnog gospodarstva koja stvaraju vrijednost i radna mjesta bez spekulativne uporabe financijskih poluga.

1.3. S obzirom na brojnost gospodarskih modela i oblika poduzeća prisutnih na europskoj razini, važno je da zakonodavni prijedlozi koji se odnose na poduzeća, gospodarstvo i unutarnje tržište ne budu homologirani i da se ne vode univerzalnim pristupom (eng. *one size fits all*), nego da umjesto toga usvoje koncept „bioraznolikosti poduzeća”.

1.4. Od ključne je važnosti da europske institucije podržavaju razvoj umjetne inteligencije i pravilnu uporabu velike količine podataka, što je moguće postići osmišljavanjem odgovarajućih pravila za jamčenje razvoja tih tehnologija uz poštovanje prava pojedinaca i koordiniranim ulaganjem europskih i državnih javnih resursa kako bi se zajamčila konkurentnost EU-a na svjetskoj razini. Točnije, velika količina podataka i njihov potencijal trebali bi biti dostupni i MSP-ovima.

1.5. Promjene koje nove tehnologije, umjetna inteligencija i velike količine podataka sa sobom donose u proizvodnim procesima i gospodarstvu općenito znatno će se odraziti i na tržište rada. Međutim, važno je da se ti procesi promjene odvijaju u okviru uspješnog socijalnog dijaloga i uz poštovanje prava i kvalitete života radnika.

1.6. Mjerama za olakšavanje pristupa MSP-ova financiranju, kao što je npr. Junckerov plan, program COSME ili budući program InvestEU, trebalo bi nastaviti podupirati MSP-ove i socijalna poduzeća koja često otežano rastu zbog problema s likvidnošću i nedovoljnom kapitalizacijom. Također bi trebalo aktivno poticati razvoj europskog tržišta poduzetničkog kapitala.

1.7. Potreba da se sve starijem i malobrojnijem europskom stanovništvu zajamče socijalna kohezija i jednakost ukazuje na važnost uloge koju bi socijalna i uzajamna poduzeća mogla imati u budućnosti. Stoga treba više raditi na što boljem iskorištavanju uloge tih poduzeća, koja građanima omogućuju da se organiziraju i surađuju s ciljem odgovaranja na rastuće socijalne potrebe.

1.8. EGSO ponavlja da je potrebno prepoznati i podržati ulogu koju imaju MSP-ovi, obiteljska poduzeća i poduzeća socijalne ekonomije, obrtnici, mali trgovci i poljoprivrednici u promicanju i širenju poduzetničkog duha zasnovanog na ulozi lokalnog stanovništva i zajednica u izgradnji europskog modela uključivog jedinstvenog tržišta. Osim toga, ta poduzeća omogućuju pokretanje gospodarske i poduzetničke aktivnosti većem broju ljudi, čime se promiče ekonomska demokracija.

2. Kontekst i predmet inicijative

2.1. Ovim samoinicijativnim mišljenjem nastoji se dati doprinos europskim institucijama kako bi se u okviru mjera za jačanje jedinstvenog tržišta poticalo stvaranje okvira prilagođenog razvoju raznih oblika poduzeća koja su spremna odgovoriti na izazove s kojima se društvo suočava.

2.2. I dalje postoji potreba da se teži socijalnom tržišnom gospodarstvu koje bi, zahvaljujući pametnoj primjeni novih tehnologija, bilo u stanju odgovoriti na velike izazove u području održivosti, ublažavanja štetnih učinaka klimatskih promjena, smanjenja nejednakosti, demografskih napetosti, snažnog migracijskog pritiska na vanjskim granicama EU-a i energetske tranzicije.

2.3. EGSO smatra da važan doprinos na tom polju mogu pružiti poduzeća i, naravno, javne institucije. Velikim promjenama navedenima u prethodnoj točki zapravo se može pristupiti i iz perspektive iskorištavanja inovativnog potencijala svojstvenog svakoj poduzetničkoj aktivnosti. Međutim, neki modeli gospodarskog razvoja i pojedini oblici poduzeća pokazali su veću sklonost preuzimanju socijalnih inovacija koje su sve nužnije za postizanje održivijeg i uključivijeg gospodarstva.

2.4. EGSO smatra da postoje znatne dodirne točke između jedinstvenog tržišta koje pogoduje inovacijama i novom poduzetništvu i Programa UN-a do 2030. za postizanje ciljeva održivog razvoja, jer ciljevi u području rasta i inovacija, koji su nužni za osiguravanje očuvanja blagostanja u zemljama Europske unije, moraju biti ne samo snažni, već i održivi.

2.5. EGSO je tijekom posljednjih godina usvojio brojna mišljenja koja su se konkretno bavila sljedećim ključnim temama:

— Potraga za novim gospodarskim modelima ⁽¹⁾;

— Različiti oblici poduzetništva ⁽²⁾;

— Transformacije koje donosi digitalno doba ⁽³⁾.

2.6. EGSO smatra da postoji nekoliko gospodarskih „ekosustava” kojima bi europski zakonodavac trebao posvetiti pozornost kako bi se olakšalo funkcioniranje unutarnjeg tržišta. Gospodarski sustav EU-a raznolik je i obuhvaća multinacionalna i nacionalna poduzeća te brojna lokalizirana poduzeća. Ta su poduzeća često strukturirana kao okružni lanci proizvodnje, metropolska područja s urbanim sustavima visoke gustoće te ruralna i periferna područja, gdje nije uvijek lako zajamčiti blagostanje i socijalnu koheziju ako se posebna pozornost ne posveti omogućavanju dostupnosti tehnoloških inovacija i u decentraliziranim područjima.

2.7. U svim tim kontekstima potrebno je osigurati zajedničko funkcioniranje i integriranje različitih oblika poduzeća, no svako od tih područja zaslužuje posebnu pozornost u smislu zakonodavnih mjera i javnih ulaganja. Iz tog je razloga važno da europski zakonodavni prijedlozi i gospodarski propisi koji se odnose na poduzeća, gospodarstvo i unutarnje tržište ne budu u cijelosti homologirani te da se ne vode univerzalnim pristupom (eng. *one size fits all*).

3. Ususret novom tehnološkom, održivom i uključivom europskom gospodarstvu

3.1. Potrebno je razviti nove proizvodne paradigme za robu i usluge zahvaljujući digitalnom gospodarstvu i novim tehnologijama koji imaju potencijal promijeniti način razvoja aktivnosti europskih poduzeća.

3.2. U tom je pogledu ključno da europske institucije na odgovarajući način podupru razvoj umjetne inteligencije, što je moguće postići stvaranjem odgovarajućih pravila za jamčenje razvoja tih tehnologija uz poštovanje prava pojedinca ili koordiniranim ulaganjem europskih i državnih javnih resursa kako Europa ne bi izgubila svoj položaj u odnosu na svjetske sile kao što su SAD i Kina.

⁽¹⁾ SL C 81 od 2.3.2018., str. 57.; SL C 75 od 10.3.2017., str. 33.; SL C 75 od 10.3.2017., str. 1. i SL C 303 od 19.8.2016., str. 28.

⁽²⁾ SL C 288 od 31.8.2017., str. 20.; SL C 283 od 10.8.2018., str. 1.; SL C 13 od 15.1.2016., str. 8.; SL C 13 od 15.1.2016., str. 152.; SL C 458 od 19.12.2014., str. 14. i SL C 345 od 13.10.2017., str. 15.

⁽³⁾ SL C 440 od 6.12.2018., str. 73.; SL C 81 od 2.3.2018., str. 102.; SL C 62 od 15.2.2019., str. 33.; SL C 227 od 28.6.2018., str. 70.; SL C 75 od 10.3.2017., str. 6. i SL C 62 od 15.2.2019., str. 131.

3.3. Uporaba velikih količina podataka, njihova obrada i skladištenje također će biti ključni u jamčenju konkurentnosti europskog tržišta, s obzirom na to da su kapacitet za obradu podataka i mogućnost njihova korištenja u okviru strategija gospodarskog razvoja i osobnih usluga u stalnom porastu. Međutim, bit će potrebno zajamčiti da se takvi podaci obrađuju i razvijaju u skladu s pravima pojedinca, temeljnim slobodama i novom europskom Općom uredbom o zaštiti podataka.

3.4. Europska poslovna i gospodarska struktura raspolaže specifičnim elementima potrebnima za upuštanje u digitalnu transformaciju zahvaljujući svojem pouzdanom ekosustavu sastavljenom od različitih međunarodnih i lokalnih poduzeća koja su u stanju djelovati na globalnoj razini. Kako bi se to ostvarilo, hitno je potrebna ujedinjena, povezana, kohezivna i konkurentna Europa. Dobar primjer u tom pogledu predstavljaju digitalnoinovacijski centri koji se trenutačno pokreću u mnogim lokalnim gospodarskim sustavima.

3.5. Velike promjene koje nove tehnologije, umjetna inteligencija i velike količine podataka sa sobom donose u proizvodnim procesima i gospodarstvu općenito znatno će se odraziti i na tržište rada. Neka će radna mjesta nestati, neka će se stvoriti, dok će druga doživjeti dubinske promjene. Važno je da se ti procesi promjene odvijaju u okviru uspješnog socijalnog dijaloga i u skladu s pravima radnika kojima će trebati pružiti potporu u smislu zaštite i cjeloživotnog učenja.

3.6. Jedan od ključnih čimbenika rasta su i porezne politike. Europska komisija u ovom je zakonodavnom razdoblju intenzivno radila na poreznim pitanjima. EGSO smatra da su učinkovitost poreznih pravila i razumna razina njihove usklađenosti ključni za jačanje unutarnjeg tržišta. Međutim, poreznim politikama koje se promiču na europskoj razini trebalo bi podupirati instrumente za rast poduzeća, kao što su ulaganja u istraživanje i razvoj te pristup kapitalu u obliku vlasničkog kapitala.

3.7. Europski MSP-ovi i poduzeća socijalne ekonomije i dalje se suočavaju sa strukturnim problemima i nedostatkom povoljnih uvjeta za razvoj, unatoč velikim naporima europskih institucija da ih podrže. Osim toga, MSP-ovi često djeluju u proizvodnji srednje niskih tehnologija i u sektoru usluga koje se manje temelje na znanju te se suočavaju s poteškoćama pri ulasku na prekogranično tržište. Ta je poduzeća potrebno dodatno podržati s obzirom na to da, kako nas Komisija podsjeća, ona čine 99 % europskih poduzeća i pružaju više od 67 % radnih mjesta ⁽⁴⁾. Iz tog razloga, uzimajući u obzir potrebu za poštovanjem načela slobodnog tržišta i tržišnog natjecanja, ta poduzeća moraju se na odgovarajući način poduprijeti industrijskim i poreznim politikama koje pogoduju stvaranju zajedničke vrijednosti, a ne koncentraciji bogatstva.

3.8. Imajući to na umu, mjerama za potporu pristupa MSP-ova financiranju, kao što je npr. Junckerov plan sa sustavom javnih jamstava, program COSME ili program InvestEU, trebalo bi nastaviti podupirati MSP-ove i socijalna poduzeća. U tom bi pogledu trebalo snažnije podupirati sudjelovanje fizičkih osoba u novoosnovanim poduzećima i MSP-ovima, što je moguće postići razvojem europskog tržišta poduzetničkog i visokorizičnog kapitala čiji je opseg i dalje potpuno različit od onog u SAD-u. Donošenje politika za poticanje ulaganja privatnog kapitala u europska poduzeća ujedno bi trebalo biti popraćeno konkretnim mjerama za poticanje stjecanja talenata i vještina osoba s prebivalištem izvan EU-a.

3.9. Prema podacima Svjetske banke, Europska unija ⁽⁵⁾ u prosjeku zauzima 53. mjesto na svjetskoj ljestvici koja se odnosi na lakoću pokretanja poduzetničke aktivnosti i 29. mjesto na ljestvici opće lakoće obavljanja gospodarske djelatnosti. S druge strane, SAD je na 8. mjestu kad je riječ o lakoći obavljanja gospodarske djelatnosti. U tom kontekstu EGSO naglašava važnost podupiranja i poticanja poslovnih aktivnosti s pomoću administrativnog pojednostavljenja u području aktivnosti proizvodnje robe i usluga te birokratskog opterećenja za europske poduzetnike.

3.10. Danas tržište za ugovore o javnoj nabavi iznosi oko 16 % europskog BDP-a u vrijednosti od oko 1,9 bilijuna EUR. U novim direktivama o javnoj nabavi ⁽⁶⁾ i koncesijama ⁽⁷⁾ iz 2014. predlaže se da se u okviru postupaka javne nabave kojima upravljaju nacionalne uprave više pozornosti posveti socijalnim i okolišnim aspektima. Međutim, kao što i sama Komisija priznaje, taj je cilj još daleko od ostvarenja. EGSO preporučuje Komisiji da jača i učini učinkovitijim razmatranje socijalnih i okolišnih aspekata u području koje je od povijesne važnosti za jedinstveno europsko tržište.

3.11. Sve veći izazovi na međunarodnoj razini s jedne strane i potreba za jamčenjem socijalne kohezije i jednakosti s druge strane ukazuju na važnost uloge koju socijalna poduzeća mogu imati u trenutačnom kontekstu. Stoga moramo dodatno poraditi na priznavanju postojanja i uloge poduzeća u kojima se u cijelosti odražava spremnost ljudi da se samostalno organiziraju kako bi odgovorili na socijalne potrebe.

⁽⁴⁾ https://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/performance-review_en

⁽⁵⁾ http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2019-report_print-version.pdf

⁽⁶⁾ SL L 94 od 28.3.2014., str. 65.

⁽⁷⁾ SL L 94 od 28.3.2014., str. 1.

3.12. U malim i socijalnim poduzećima poticaj i motivacija za djelovanje uvijek kreću od osobe, a ne od kapitala koji je usmjeren na „namjene” koje jamče prinose. Ta poduzeća temelje se na ljudima i ugrađena su u lokalne zajednice s kojima tvore dugotrajne veze, pridonoseći lokalnoj dobrobiti i socijalnoj koheziji. Značajan primjer u tom kontekstu su belgijski i švedski sustavi ⁽⁸⁾ vrijednosnih kupona za rad u kućanstvu. Tim su sustavima predviđene posebne porezne olakšice za korisnike i njima se potiče razotkrivanje neprijavljenog rada pri čemu se s jedne strane ostvaruje korist za pružatelje usluga koji su tako više zaštićeni, a s druge strane za državne proračune.

3.13. Privrženost lokalnim zajednicama i određenom području postaje čimbenik konkurentnosti jer se na taj način povećava motivacija i stvara dodana vrijednost iz perspektive socijalnih i međuljudskih aspekata. Na taj se način poduzećima socijalne ekonomije omogućuje da u poduzetničku aktivnost uključe još veći broj ljudi istodobno pridonoseći modelu uključivog razvoja.

3.14. Još jedna temeljna korist socijalnih poduzeća zasigurno je doprinos ekonomskoj demokraciji, s obzirom na to da milijunima ljudi omogućuju da se bave gospodarskim aktivnostima i samostalno osmišljavaju poslove na temelju vlastitih vještina, sposobnosti i težnji.

3.15. To uključuje npr. zadruge, uzajamna poduzeća, zaklade u kojima sudjeluju lokalne zajednice i socijalna poduzeća. Priznavanje tih poduzeća raste zahvaljujući, među ostalim, Inicijativi za socijalno poduzetništvo koju je Europska komisija pokrenula 2011. i koju bi sada mogla naslijediti odlučnija i sveobuhvatnija inicijativa.

3.16. Posebnu pažnju zaslužuju regionalne i lokalne banke koje pružaju temeljnu i nezamjenjivu mogućnost pristupa kreditiranju milijunima ljudi. Kad je riječ o takvim bankama, europski regulatorni pristup i dalje je izrazito nepogodan i nije u skladu s načelom proporcionalnosti, s obzirom na to da se ista tehnička pravila primjenjuju i na globalne i na lokalne banke, uz usvajanje univerzalnog pristupa.

4. Europska poduzeća u socijalnom i globalnom makrokontekstu

4.1. Trebamo biti svjesni da će se globalni kontekst znatno promijeniti u sljedećim godinama, osobito u pogledu demografskih statistika, proizvodnih kapaciteta i gospodarske ravnoteže među narodima i kontinentima.

4.2. U okviru tih promjena Europa će sa svojih 500 milijuna stanovnika izgubiti svoj središnji položaj u odnosu na svjetsko stanovništvo koje će s trenutačnih 7,6 milijardi doseći 9,8 milijardi u 2050., a taj će rast biti koncentriran u devet zemalja (Indija, Nigerija, Kongo, Pakistan, Etiopija, Tanzanija, SAD, Uganda i Indonezija) ⁽⁹⁾.

4.3. Istodobno će se dodatno povećati udio starijih osoba i utrostručiti broj osoba koje će 2050. biti starije od 80 godina s današnjih 137 milijuna na više od 425 milijuna osoba, koje će biti koncentrirane u Europi gdje je već sada prosječna dob 40 – 45 godina, dok će u „zemljama u razvoju” ona biti 25 – 30 godina.

4.4. EGSO smatra da je zbog velikih promjena koje su u tijeku potreban sveobuhvatan pristup kojim bi se koordinirale europske gospodarske i regulatorne politike s politikama socijalne kohezije i zaštite najranjivijih skupina, a da se pritom ne zapostavljaju starije osobe, osobe s invaliditetom ili osobe u nepovoljnom položaju i najranjivije skupine.

4.5. Osim planova za industrijski razvoj i gospodarskih politika, izazov izgradnje tržišta pogodnog za inovacije i poduzetništvo sastoji se u vrednovanju čovjeka kao jedine velike sigurnosti na koju se možemo osloniti u sve nesigurnijem svijetu.

4.6. Cijeli gospodarski sustav moći će imati koristi od iskorištavanja ljudskog kapitala jer se time potvrđuje da ponašanje ljudi i poduzeća, u ekonomskom pogledu, nije usmjereno isključivo na maksimiziranje dobiti. Na taj će način biti moguće učvrstiti ideju da motivacija za gospodarske aktivnosti i želja za pokretanjem posla uvelike nadilazi puku potrebu za akumuliranjem kapitala. To ne znači smanjenje važnosti ekonomskog uspjeha, nego drugačiji način mjerenja vrijednosti.

⁽⁸⁾ <http://impact-phs.eu/national-practices/sweden-rot-rut-avdrag/>

⁽⁹⁾ United Nations, World Population Prospects 2017 revision; https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2017_KeyFindings.pdf

4.7. Zapravo je tijekom posljednjih desetljeća korporativni uspjeh, a osobito uspjeh velikih digitalnih poduzeća, ocjenjivan i mjeran uglavnom u pogledu mogućnosti ekstrakcije vrijednosti s pomoću financija, umjesto stvaranja vrijednosti i radnih mjesta putem rada.

4.8. Naposljetku, EGSO smatra da je potrebno ulagati u cjeloživotno učenje europskih građana kako bi bili spremni suočiti se s neprestanim promjenama današnjice. Stoga je ključno ulagati u programe osposobljavanja kojima se podržava poduzetnički duh i koji nude vještine i samoorganizacijske alate od rane dobi, kao i vještine kojima se potiču inicijativa, kreativnost i hrabrost za preuzimanje rizika. Istodobno, politikama osposobljavanja i potpore morat će se zajamčiti da sve starije europsko stanovništvo (o kojem se danas govori u kontekstu „srebrnog gospodarstva”), koje je na globalnoj razini sve malobrojnije, može uživati u dobroj kvaliteti života i dati svoj aktivni doprinos.

4.9. Svaku bi osobu trebalo smatrati vrijednošću od prioritetne važnosti, o čemu svjedoče uspješna iskustva socijalnih poduzeća za radnu integraciju koja su postala stabilna i konkurentna zahvaljujući zapošljavanju radnika koji su u nepovoljnom položaju ili su isključeni s tradicionalnog tržišta rada.

Bruxelles, 17. srpnja 2019.

*Predsjednik
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Luca JAHIER*
